

Цегельник О., Храпко Т.А.

## НАТОВПІ ЯК СОЦІАЛЬНА НЕБЕЗПЕКА

Статтю присвячено визначенню поняття натовпу , механізмам його формування та різновидам .

Ключові слова : натовп , механізм формування , ядро натовпу , класифікація натовпу , етапи формування .

Більша частина нашого життя проходить у спілкуванні і співіснуванні з собі подібними . Серед людей проходить процес нашого зростання і становлення . Тому не дивно , що час від часу ми підпадаємо під вплив соціальних інстинктів , завдяки яким непомітно для себе опиняємось у натовпі . Натовпом – є відносно короткочасне , контактне , чисельне скупчення людей , які перебувають у стані підвищеного емоційного збудження і об'єднані безпосередньою просторовою близькістю та загальним об'єктом уваги . Не маючи спільної для всіх усвідомлюваної мети , натовп здійснює сильний психологічний тиск на індивідів . Перші дослідники цього феномену ( Г. Лебон , Г. Тард , З. Фрейд та ін . ) вважали його ірраціональною , сліпою і руйнівною силою , якою владарюють неусвідомлені імпульси , наслідування та навіювання . У натовпі зникає особистість , почуття і думки , вони починають мислити однаково . [1 с. 304]. Натовп – це універсальний засіб «усереднення людей » - писав у своїх працях Гюстав Лебон . [2]. Найголовнішою характеристикою натовпу – є зрівняння всіх ( зведення людей до одного рівня психічних проявів та поведінки ) , наслідком чого є однорідність натовпу ; за інтелектом натовп значно нижчий , ніж індивіди , що його утворюють ; у натовпі людина здатна на акти насильства , жорстокості , вандалізму , до яких за інших умов не вдалася б; натовп емоційний та дуже імпульсивний . Поява цих рис , характерних для натовпу і не притаманних окремим індивідам , що входять у її склад , обумовлюється різними механізмами : анонімність натовпу - участь у скупченні багатьох людей створює в індивіда почуття сили , могутності , непереможності . Водночас анонімність натовпу породжує анонімність індивіда , наслідком чого є почуття особистісної безвідповідальності , оскільки кожен вважає , що будь - які дії будуть віднесені до натовпу , а не до кожного окремо ; зараження - зумовлює розповсюдження єдиного психічного стану серед індивідів , що опинилися в натовпі ; навіювання - спрямовує поведінку натовпу , проявляється у некритичному сприйнятті індивідом стимулів та закликів до дій , здатності до вчинків , які суперечать його свідомості , характеру , звичкам . Люди у натовпі однаково здатні проявляти як агресію , так і захоплення . Основним механізмом розвитку натовпу звичайно є масове спілкування , яке психологічно впливає на поведінку і вчинки людей . Цю властивість свідомо використовують організатори політичних акцій , масових заходів або видовищ . За надзвичайних ситуацій ( стихійні лиха , епідемії ) масове спілкування розгортається стихійно , мимовільно . [3 с.475] Основними етапами формування натовпу визначаються : - утворення ядра натовпу , перший етап який складається з чіткого міркування та ставлення цілі і мети . Завдяки чому натовп буде зростати вбираючи у себе людей , які , начебто , нічого спільного один з одним доти не мали . - ланцюгова реакція , відбувається наростаюче взаємоспрямоване емоційне зараження - процес кружіння , у якому почуття ще більше загострюються , і виникає готовність реагувати на інформацію , яка від присутніх . - поява нового спільного об'єкта уваги , з'являється новий загальний об'

Експресивний натовп, у якому фокусуються імпульси, відчуття та уяви людей - активізація індивідів через збудження є останнім етапом у формуванні натовпу яке виражається у додатковому стимулюванні порушення. Найчастіше таке стимулювання відбувається як наслідок керівництва лідера. Таким чином, чітко визначається склад натовпу. Ядро натовпу, або зачинники, – суб'єкти, завдання яких сформувати натовп і використати його руйнівну енергію у поставлених цілях. Учасники натовпу – суб'єкти, що приєдналися до нього внаслідок ідентифікації своїх ціннісних орієнтацій з напрямком дій натовпу. Особливу небезпеку несуть агресивні особистості, які приєднуються до натовпу виключно через виникнення нагоди дати розрядку своїм невротичним, нерідко садистським, схильностям. В середовищі учасників натовпу потрапляють і ті, хто помиляється - ці суб'єкти приєднуються до натовпу через помилкове сприйняття обстановки. Також у натовпі знаходять собі місце люди, які схильні до навіювання, які піддаються загальному заражаючому настрою, вони без опору віддаються під владу стихійним явищам. Учасниками натовпу виявляються і просто зацікавлені, які спостерігають зі сторони. Вони не втручаються в хід подій, проте їх присутність збільшує масовість і підсилює вплив стихії натовпу на поведінку його учасників. [4 с. 35] Як і будь-яке інше соціальне явище, натовп можна класифікувати. У соціальній психології є кілька класифікацій натовпу. Випадковий натовп можна спостерігати на місці дорожньо-транспортної аварії. Він складається із зацікавлених перехожих, які затрималися на деякий час. Такий вид натовпу може зберегтися навіть після від'їзду винуватців аварії. Це пов'язано з процесом «емоційного кружляння» - натовп по колу відтворює одну й ту саму розповідь, додаючи до неї свої емоції та свій погляд на ситуацію.

Експресивний натовп - це сукупність людей, що відкрито виражають свої емоції: радість, горе, гнів, заперечення. Прикладом є екстатичний натовп, він може виникати під час релігійних обрядів, шалених карнавалів чи концертів музичних кумирів, коли індивіди молитвами, ритуалами або іншими спільними діями доводять себе до стану шаленства. Конвенційний натовп складається з людей, що поєднані спільними інтересами та дотримуються низки правил. Та лише до певного моменту конвенційний натовп діє відповідно правилам. Прикладом такого натовпу можна назвати групи вболівальників - «фанатів» футбольних команд. Діючий натовп. У соціальній психології вивченню саме цього виду натовпу приділяється особлива увага. Він вважається найбільш значимим у соціально-політичному відношенні. У свою чергу, діючий натовп поділяють на чотири підвиди: агресивний, панічний, здирницький та бунтівний. Агресивним натовпом рухає ненависть та гнів. Це маса людей, яким притаманна жага вбивств та руйнувань. Панічний натовп поєднує людей, що намагаються уникнути небезпеки, реальної або вигаданої. Люди, що належать до здирницького натовпу, прагнуть до надбання певних матеріальних цінностей - це можуть бути звичайні мародери або ошукані вкладники фінансових пірамід, їх головна особливість - емоційна єдність, але при цьому неминучий конфлікт цінностей, за які бореться натовп, не вистачить на всіх. [5 с. 351] Отже, натовп представляє собою небезпечне соціальне явище, в якому людина втрачає свою індивідуальність і може нести небезпеку для життя і здоров'я оточуючих.

ЛІТЕРАТУРА : 1. Безпека життєдіяльності . Баб'як О.С., Чирва Ю.О. – К., 2003. – 304 с. 2. Лебон Р. Психологія народів та мас . - СПб ., 1996. – 387 с. 3. Е.П. Белинская , О.А. Тихомандрицкая . Социальная психология . Хрестоматия : Учеб . пособие для студентов

вузов / - М.: Аспект Пресс , 2000. – 475 с. 4. Молодь і право . Інф . випуск №1. Укр . нац . комітет молодіжних організацій . – К., 2000. – 35 с. 5. Винославська О.В., Бреусенко -Кузнєцов О.А., Зливков В.Л., Апішева А.Ш., Васильєва О.С. " Психологія " Навчальний посібник / К.: Фірма " ІНКОС ", 2005.- 351 с.